

Kortárs fotográfia és a testviszonyok

Nathalie Herschdorfer (szerk.): *Body. The Photobook*.
London, Thames & Hudson, 2022. 432 old.

A *Test. Fotókönyv (Body. The Photobook)* című könyv egy olyan képi gyűjtemény, amely az emberi testről alkotott nézeteinket, valamint az emberi testhez fűződő viszonyainkat mutatja be. A kiadvány nemcsak fajsúlyos, de szó szerint is súlyos könyv. A kötet ugyanis majdnem 1 kiló, ami a vastagabb lapok és a 432 oldal miatt van, hiszen a borító nem kemény fedelű. A könyvnek volt egy kemény fedelű kiadása is, ez volt az első kiadás 2019 júniusában. Egy másik különbség a két kiadás között, hogy az első kiadásban 360 képet tekinthet meg a könyv lapozója, míg ebben, amelyről ez a recenzió is szól, pontosan 369 képet találunk. Az előszó, a fejezetek bemutatásához írt szöveg és David Sander pszichológus professzor által írt esszé mindkét kiadásban 2019-ben íródott. A könyv borítója matt, sárga színű, ami a borító illusztrációként használt képének háttéréből adódik. Ennek a képnek a címe *Black Beauty* és a felvételt 2008-ban Koto Bolofo készítette.

A könyv szerkesztője, az előszó és a fejezeteket bemutató szövegek írója Nathalie Herschdorfer, aki művészettörténész és fotográfia szakosodott kurátor. 2014-től 2022-ig a Musée des Beaux-Arts Le Locle-t vezette Svájcban, jelenleg a Photo Elysée-t vezeti Lausanne-ban. A könyvben az emberi test neurológiai reprezentációját tárgyaló esszé is olvasható, amit David

Sander írt, melynek címe *Elme és test (Mind and Body)*.

A könyv szerkezeti felépítése jól átlátható, a testhez kapcsolódó fotókat tematikusan rendezte a fejezetekbe a szerkesztő. A kötet fejezetei: *A test állapotai (All the States of the Body)*; *Fizikum (Physique)*; *Alter ego (Alter ego)*; *Felépítés (Constructions)*; *Mutációk (Mutations)*; *Elme és test (Mind and Body)*; *Ünnep (Celebration)*; *Hús (Flesh)*; *Szezelem (Love)*. A *Fizikum* című fejezetben belül több témát érintő fotográfiákat látunk: bőrszín, bőrhibák, férfi és női testszövet, mesterségesen előállított testrészek, terhes nő teste, magzatról készített ultrahangos felvétel, képek belső szervekről, neurológiai hálózatról, sejtekről (tehát arról is, amit szabad szemmel nem látnánk a test felnyitása nélkül), menstruáló női test, öreg test, koszos testrészt. Az *Alter ego* fejezet fotói a szelfizésre mint szokásra mutat rá, arra, hogy saját magunk fotográfusává váltunk. Ebben a fejezetben az alter ego-hoz tartozik a test egy másik testhez való viszonya is, a gesztus, amikor két test megérinti egymást, mint például Tabitha Soren verekedni készülő baseball játékosait ábrázoló képén (113. old.) vagy Alec Soth páros portréin (120–121. old.). A *Felépítés* című fejezet legelső fotográfiája, egy fekete-fehér kép egy testépítőről, amelyről azonnal leolvashatjuk, hogy miről is szól ez

Miron-Vilidár Vivien (1991) – fotográfus és testképkutató, doktorandusz, Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Hungarológiai Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, vivienmironvilidar@gmail.com

<https://doi.org/10.36373/em-2024-2-27>

a fejezet: a test egy kontrollálható, edzhető, építhető, tökéletesíthető és tökéletesítésre is szánt objektum. Ennél azért több tematikát is érint, amit nem biztos, hogy kiolvasunk ebből az első képből (például testideálok, testtől való elvárások és a taszító test, amit át kell alakítani). A *Mutációk* című fejezet érinti a fotográfiából mint médiumból fakadó különböző hatásokat lehet elérni, ilyen például a test kiretusálása vagy kivágása, új kép létrehozása egy már meglévő kép újrafényképezésével. Ebbe a fejezetbe tartoznak a protézisek, implantátumok, robotika, virtuális realitás és a mesterséges intelligencia témáját felölelő képek is. Ez után a fejezet után pedig jogosan teszi fel a kérdést David Sander az *Elme és test* című fejezetben, hogy szüksesége van-e az elmének egy testre, hogy létezzen? Ha nem is kapunk konkrét választ az esszében, a következő fejezet, az *Ünnepek*, rögtön jön is a válasszal: igen, a test egy csoda, a test az élet szerves része. Ebben a fejezetben előtérben van a női testek ábrázolása, a test természetes, tiszta és ártatlan mivolta, a női test mint a szépség, a termékenység szimbóluma, az emberi test mint egy tökéletes görög szobor. Megjelennek a divat fotográfiák is, amelyek ezt a szépséget kívánták körbejárni vagy megfogalmazni. Megjelennek a szabad férfi test ábrázolások is, és a szerkesztő rá is mutat a fejezetet bemutató szövegben, hogy a férfi test is egy szexualizált test lett, és/vagy feminizálttá vált.

A kötetben 175 fotós munkája van összegyűjtve. A fotósok különböző háttérrel rendelkeznek, más-más országokból származnak és más-más generáció tagjai, viszont mindegyik fotós „bemutatta, létrehozta, átformálja, újraépíti, vagy megkérdőjelezi a kortárs testet” (10. old.).

A könyv a huszonöt évvel ezelőtti William A. Ewing 1994-es *The Body* című könyvében megjelenő, széleskörű kutatásnak a nyomdokaiba lép, átfogó áttekintést adva

arról, hogyan ábrázolták a testet a fényképezés története során. Nathalie Herschdorfer az előszóban kifejti, hogy azzal a történettel és attól a ponttól kezdődően foglalkozik ez a könyv a testtel, ahol Ewing megállt, vagyis a legtöbb fotó a 2000-es évek után készült: „William A. Ewing 1994-es *The Body* című könyvében felgöngyölti az emberi test fotókon keresztül való ábrázolásának történetét. Bemutatta, hogy ez a téma a fotográfia 19. századi feltalálásának pillanatától kezdve nagy érdeklődést váltott ki a fotográfiát művelők körében. Tudósok, orvosok, etnológusok, rendőrségi nyomozók és mások megfigyeléseit a fénykép által létrehozott képre kezdték alapozni. Ewing felhívta a figyelmet az akt népszerűségére a piktorialista, modern és szürrealista művészet szemszögéből, valamint azokra a testábrázolásokra, amelyek a 20. század során magazinokban és a reklámokban jelentek meg”. (10. old., saját fordítás)

Most, amikor a közösségi média platformjain megjelenő influenszerek világát éljük, kutatás és szinte nyomozás szükséges, hogy nyilvánvalóvá váljon, milyen politikai, gazdasági és ipari rendszer irányítja, határozza meg az emberi testtel szemben támasztott elvárásokat, a testet szabályozó normákat, valamint az éppen aktuálisan elfogadott szépségideálokat. A vizuális művészeteken belül a kortárs fotográfia „képes” bőséggel járja körbe az emberi testet, így – ahogy Nathalie Herschdorfer is írja az előszóban – a testek sokfélesége napjainkban sokkal láthatóbb, észlelhetőbb, mint a fotográfia 180 éves történetében valaha (6. old.).

A képekkel túlterhelt világunkban egy ilyen fotókönyv hiánypótló gyűjtemény. Hiánypótlásnak gondolom, mert összegyűjti, rendszerezi, tematizálja és egy könyvbe rendezi főleg a 2000-es évektől a 2018-as évekig a szerző szerint meghatározó testábrázolásokat. Ebből az időintervallumból

csak pár korábbi felvétel lóg ki, de mivel meghatározó képek, és feltehetőleg a William A. Ewing által szerkesztett *Test* könyvből kimaradtak, ide most bekerültek: pár kép az 1990-es évekből, az 1980-as évek végéről. A kötet legkorábbi felvétele 1979-ből való. (392. old.). Azon pedig mindig lehet majd vitatkozni, hogy bizonyos testtel foglalkozó kortárs fotográfusok munkái miért maradtak ki a kötetből, illetve bizonyos fotográfikák pedig relevancia szempontjából miért kerültek be. A könyv szerkesztője azt is megjegyzi a könyvben, hogy olyan alkotók munkái is bekerültek a gyűjteménybe, akik nem feltétlenül ismertek. Azt gondolom, hogy a könyvben szereplő fotográfikák együttesen alkotják a kortárs testkép kánonját, egy releváns képi gyűjteményt alkotva a testről és a testtel kapcsolatos témákról.

A szerző kifejti az előszóban, hogy a test egy globalizált objektummá vált, legyen bármilyen is az emberi test kora, bőrének színe, legyen a test szögletes vagy kerek, egészséges vagy beteg – ez a tény tükröződik a folyamatosan változó szépségideálokban, társadalmi elvárásokban és normákban: „A megújult gondolatok, amelyek az identitás és különösen a szexuális identitás körül forognak, nagy fordulatokat és változásokat idéztek elő, ami miatt a test szabadabban hirdetheti többértelműségét. Ezt tükrözi a fotográfia, amely a hagyományos akton túl megmutatja a testet minden szögből, új utakat nyitva meg a testi reprezentációk és perspektívák számára.” (6. old.).

A továbbiakban a könyv tartalmát a *Felépítés* című fejezetből kiválasztott képek elemzése révén próbálok meg bemutatni. A kiválasztást az befolyásolta, hogy olyan képekre essen a választás, amelyek a doktori kutatásomhoz kapcsolhatók. Így tehát 4 olyan képet mutatok be, amelyeknek alkotói a női testképekre, a női testtel szemben támasztott elvárásokra és normákra reflektálnak.

1. Romina Ressia: *Mica*. 2016, 139. old.

Romina Ressia fotósorozata, melynek címe *En tudom, hogy a szépség mit jelent (I Know What Beauty Looks Like)* a szépség fogalmát járja körbe. A fotó, amely ebből a sorozatból a könyvbe bekerült, talán a legérősebb „tükörkép” a sorozat képei közül. A sorozat e fotográfiája olyan változókorban lévő lányoknak a testükhöz való viszonyára enged belátást, akik vékony testalkatúak és testük még fejletlen, akárcsak a képen szereplő lányé. A kamasz vagy legalábbis nagyon fiatal, tizenéves lány, fehéreneműben ül és a kamerába néz. Testén csupán fehérenemű van, ami láttatni engedi a lány kezét és combját, amelyeken fekete szőr pelyhedzik. A melltartó túl nagy a lányra, a kosarak kitöltetlenül, gyűrötten lapulnak a lány mellkasához. A lány testtartásból és kéztartásából, de főleg a tekintetéből az juthat eszünkbe, hogy a lány valami miatt szorong vagy ijedt. A befogadó tekintete összekötheti a szorongás érzetet a kitöltetlenül maradt melltartókkal, valamint bennem, a képelemzőben az is felmerül, hogy a szőr láthatósága is feszélyezhette a lányt, ami miatt ilyen mereven ül és tekintetében ott van a leleplezettségéből fakadó félelem. A vékonyság több társadalomban és helyen nem az ideálhoz kapcsolható tulajdonság. Érdekes abba belegondolni, hogy ilyen korán, mikor az ember még nincs is megérve, teste nincs még teljesen kifejlődve, már ekkora súllyal nehezednek rá a testével szembeni elvárások. Ez pedig csak az egyetlen szelete a női testképeknek és a fiatal női testtel szemben támasztott elvárásoknak.

2. Sarah Maple: *Önarckép tükörtojásokkal (Self-Portrait With Fried Eggs)*. 2008. 128. old.

Az előzőhöz hasonló témát céltzott meg Sarah Maple ezzel a fotográfiájával, amit 2008-ban készített. A téma tehát a nagy, kerek, szoláriumtól vagy Naptól barnult

mellek, amit a kép közepén tekinthetünk meg. Itt viszont a kép főszereplője már nem a várakozó tinédzsert, hanem egy érettebb fiatal nőt, akinek a teste már túl van a pubertáskoron. Ha nem ismertük a kép megtekintése előtt a fotográfust, akkor a kép címéből következtethetünk, hogy őt látjuk. A nő egy karfás kanapén ül egy szobában ül, farmerben és fehér rövid ujjúban, és szuggesztíven a kamerába néz. Mellkasa előtt egy nagy nyitott könyv, amelynek oldalain látjuk az egész oldalt kitöltő nagy melleket. Érdekes, hogy az alany egy másik kép felhasználásával tölti ki a feltételezett „hiányt”. Azért feltételezett hiányt, hiszen nem tudjuk, mi van a nyitott könyv mögött, nincs információnk a fotóalany melleiről – ez a befogadóra van bízva. A térből, a fotográfusnő öltözékéből mégis arra következtethetünk, hogy gesztusa egy vizuális ironia, ami nemcsak a mellek nagyságát ironizálja, hanem annak barnás bőrszínét is, ami azért elég nagy kontrasztban van a fotográfusnő fehér bőrével.

3. Jodi Bieber: *Babalwa*. 2008. 136–137. old.

Jodi Bieber fotográfusnő nevét ismerhetjük annak a világhírűvé vált portréjának köszönhetően, amelyet 2010-ben készített Bibi Aisháról, akinek orrát és fülét levágta afgán férje. Mégsem ezt a képet válogatta be a szerkesztő a könyvbe, hanem az alkotó egy másik fotográfiáját, amely a *Redlis szépség* (*Real Beauty*) című sorozatából került ki. A fotón egy egész alakos portrét látunk egy kövér nőről. A nő fekete bőrszínével kontrasztban áll a hófehér fehérenemű, amit visel, illetve a gyöngysor. A hölgy magas sarkút visel, és bal kezét a bal combjára helyezi, testtartása így magabiztosságot tükröz és egy olyan pózt, ami kissé kihívó. Ezt a kihívó testtartást a tekintet erősíti: az áll kissé befelé húzva, a homlok és a szemek előtérben. Divatlapokban szereplő modellek testtartása juthat eszünkbe,

de mégis a befogadóban valamilyen zavar keletkezhet, hiszen a divatlapokból ismert pózt most egy, a divatlapokban nem igazán látható női test veszi fel. A sorozat, amelyben ez a kép szerepel, azt a címet viseli, hogy *Redlis szépség* (*Real Beauty*). Az egész alakos portré alánya, éppen ezt sugározza: ő egy igaz szépség. Márpedig a kövérség, mint tudjuk, nem minden társadalomban elfogadott. Nem minden társadalmi réteg tagjai néznek jó szemmel a kövérségre, ahogy Susan Bordo (2009) is kifejti *A karcsú test olvasata* című tanulmányában: „A túlsúlyos testekben először a 19. század végén kezdték a morális hiányosságok vagy az akaraterő hiányának jelét látni.” Ez pedig napjainkban is létező olvasata a kövér testnek. A tér, amelyben a portréalany elhelyezkedik szintén zavarba ejtő, mert nem egy divatbemutató kifutója, ami illene ehhez a testtartáshoz, hanem igénytelenebb, talán raktár vagy valamilyen ipari környezet, amire a kép bal oldalán, a falból kivillanó vastag csőből következtethetünk. Az alkotó arra akar rámutatni, hogy az igazi szépség nem biztos, hogy kizárólagosan a divatbemutatók kifutóján terem.

4. Erwin Olaf: *Cindy C*, 78. Érett sorozatból. 1999. 138. old.

Az Alphaville együttes ismert dalának címe, a *Mindörökké fiatal* (*Forever Young*) is lehetne ennek a képnek a címe. A képen egy szobabicikliző idős nőt látunk, aki 78 éves korát meghazudtolva leginkább fiatalok által hordott, nagyon vonzó, fekete színű, horgolt fehéreneműben szobabiciklizik. A frizurája olyan, mintha éppen most lépett volna ki a fodrászathoz és sminkje is hibátlan. Az öreg, szinte meztelen test megmutatása tabufeszégetésnek számít. Mégis az alkotó elsődleges szándéka nem ennek a tabunak a megdöntése, hanem az, hogy sugallja: a test edzése, karbantartása nem kortól függ, a ráncos, idős női test is „tekerjen” a 20 éves női test alakjáért. Ráadásul

mindezt tegye reklámba illő mosollyal és elfogadással. Erwin Olaf fotográfiáját szemlélve az fogalmazódhat meg bennünk, hogy a test egy élethosszig tartó munka. A *Hús* című fejezetben viszont látjuk, hogy a testnek vannak határai: törékeny, bántható, sérthető, és a természetes folyamatok sem kímélik, mint ahogy Lucile Boiron fotója is mutatja, amelyen egy visszeres comb látható. Ebben a fejezetben a befogadóban az merülhet fel, hogy a test végtére is csupán csak mulandó matéria, amit bár – ahogy a szobabicikliző 78 éves nőt ábrázoló kép is mutatja – lehet bizonyos határokig alakítani, de a halált, egyik test sem kerülheti el.

Összegzőképpen, a könyv több mint 369 fényképet tartalmaz, amelyek a fotográfia ágazatainak széles spektrumából kerültek ki: vannak képek a fotóművészet ismertebb és kevésbé ismert alkotóitól, vannak fotográfiák, amelyek tudományos céllal, ismeretterjesztés céljával készültek, és találhatóunk képeket a divatfotózás világából. Olyan kortárs alkotók képei kerültek bele a könyvbe, hogy csak néhányat említsünk, mint Bettina Rheims, Rinko Kawauchi, Cindy Sherman, Wolfgang Tillmans, Nadav Kander, Daido Moriyama, Sally Mann, Laia Abril, Juergen Teller, a román Dana Popa vagy a magyar Perlaki Márton. A könyv többszörös átlapozása, a képek tüzetes szemlélése és elemzése megerősítheti a befogadóban azt a benyomást, hogy nagyon sokrétű és szövevényes a viszonyunk az emberi testtel, és hogy a test napjainkban

valóban csatatérre alakult: „A test politizált, konceptualizált és egyre inkább megosztott csatatér. A paradox kapcsolatunk az emberi testtel nem újdonság, sőt egyre inkább erősödik ebben a posztindusztriális, digitalizált, virtualizált korszakban.”

A könyv lapozgatása után szemtanúi lehetünk annak, hogy a test nagyon sok elképzelt elvárás valósággá alakított. Az utolsó fejezetben szereplő fotók bemutatják, hogy a test egy eszköz, ami a valóság érzékelését és élvezet is képes nyújtani. A test egy folyamatban lévő munka, amely az elképzelt elvárásokat valósággá alakítja, miközben a szépséget zsarnoksággá, a művészetet pedig kereskedelemmé változtatja. Mindennek következménye, hogy más testekről és alternatív életéről álmodozunk. A szexualitás már nincs elbűjtatva és nem tabu az itt ismertetett kötet képein. Még a női élvezetet is sikerült megragadnia Lina Scheyniusnak a képein (402., 403. és 404. old.). A szerelem és a szeretet fogalmát mintha nehezebb lenne képeken keresztül kifejezni, vagy legalábbis ennek nincs akkora történelme, mint mondjuk a pornográf képeknek. A könyv egy Walt Whitman-idézettel zárul, ami azt gondolom, méltó befejezése ennek a tekintélyes testkép-gyűjteménynek, és valóban, a fotográfiák megismerését követően erre a következtetésre juthat a befogadó: „Ha valami szent, akkor az emberi test szent.”

MIRON-VILIDÁR VIVIEN